

Årsrapport 2020

Forsøksdyr KOMITÉEN

Norges nasjonale komité for beskyttelse av forsøkdyr

Tore S Kristiansen, Hogne Bleie, Grete Bæverfjord, Espen Engh, Kristine Aasland Eraker Hansen, Susanna Lybæk, Jenny Mattisson, Kathrine Albertine Ryeng

www.forsøksdyrkomiteen .no

Innhold

Forsøksdyrkomitéen - Norges nasjonale komité for beskyttelse av forsøksdyr	3
Replacement, Reduction, Refinement	5
Bruke av forsøksdyr i Norge	6
Forsøksdyrlovverket	7
Forsøksdyrforvaltningen	7
Dyrevelferdsenhetene	9
Uttalelse til LMD august 2020 om «Overgang til forskning uten forsøksdyr»	11
Ekskursjon til Havforskningsinstituttets forskningsstasjon 27. mai 2019	12
Nettmøter med Dyrevelferdsenhetene 2020	13
Nettmøte med dyrevelferdsenhetene som jobber med gnagere	14
Nettmøte med dyrevelferdsenhetene som jobber med viltlevende dyr	15
Nettmøte med dyrevelferdsenhetene som jobber med fiskeforsøk	16
ENCN - Europeisk samarbeid	17
ww.forsøksdyrkomiteen.no	18
Forsøksdyrkomitéens møter og saker 2019-20	19
Regnskap 2019-2020	23

Foto forsidebilde: Frode Oppedal, Havforskningsinstituttet

Forsøksdyrkomitéen - Norges nasjonale komité for beskyttelse av forsøksdyr

Nasjonal komité for beskyttelse av forsøksdyr, også kalt Forsøksdyrkomitéen, ble oppnevnt av Landbruks- og matdepartementet i 2018 og hadde sitt første møte i april 2019. Sekretariatsfunksjon for komitéen er lagt til Mattilsynet. Forsøksdyrkomitéen skal være rådgivende for både forsøksdyrforvaltningen og dyrevelferdsenhetene ved de enkelte forsøksdyrvirksomhetene, og fremme en harmonisert implementering og utveksling av informasjon om de tre R-er, dyrevelferd og etikk på området.

Komitéen er oppnevnt som følge av Norges implementering av Direktiv 2010/63/EU om beskyttelse av dyr som brukes til vitenskapelige formål, herunder artikkel 49 som sier at:

«1. Hver medlemstat skal etablere en nasjonal komité for beskyttelse av dyr brukt til vitenskaplige formål. Den skal rådgi forsøksdyrforvaltningen (Competent Authorities) og dyrevelferdsenheter om saker som dreier seg om anskaffelse, avl, hold, og stell av dyr brukt i dyreforsøk og sørge for deling av beste praksis.
2. De nasjonale komitéene skal utveksle informasjon om drift av dyrevelferdsenheter og behandling av søknader om dyreforsøk og dele beste praksis innen unionen. «

Forsøksdyrkomiteen består av:

Tore S Kristiansen (leder) er dr.scient i fiskeribiologi fra Universitetet i Bergen og har jobbet som forsker innen havbeite og akvakultur ved Havforskningsinstituttet siden 1987, og har drevet forskning relatert til dyrevelferd hos akvatiske dyr siden 2001 og ledet forskningsgruppe Dyrevelferd siden 2007. Han har koordinert to EU-prosjekter og ledet en rekke nasjonale prosjekter relatert til fiskevelferd. Han var medlem av Rådet for dyreetikk fra 2012-15. Hovedredaktør og medforfatter av boka «The Welfare of Fish» gitt ut av forlaget Springer Nature i 2020.

Espen Engh er utdannet veterinær med Dr.scient-grad i forsøksdyrvitenskap fra Norges Veterinærhøgskole. Han har arbeidet ved forsøksdyravdelinger på NVH, Radiumhospitalet og Universitet i Oslo, som sekretær for det nasjonale forsøksdyrutvalget, som seksjonssjef for dyrevelferd i Mattilsynet og som direktør for De nasjonale forskningsetiske komiteene. Han jobber nå som avdelingsleder ved Avdeling for komparativ medisin på Universitetet i Oslo.

Grete Bæverfjord er utdannet veterinær med Dr.scient-grad i komparativ patologi fra Norges Veterinærhøgskole. Hun har arbeidet som forsker på fisk i oppdrett ved Nofima sin avdeling på Sunndalsøra siden 1991. Hovedarbeidsområdet er forebygging av skjelettdeformiteter hos oppdrettsfisk, og hun har ledet flere store forskningsprosjekter innen dette temaet og har bred kontakt med industrien. Grete var medlem av Forsøksdyrutvalget i 8 år, fra 2007 til det ble avviklet i 2015, og er PMSK ved forskningsstasjonen på Sunndalsøra. Hun var medlem av Rådet for dyreetikk fra 2016-18.

Hogne Bleie er utdannet veterinær fra University of Glasgow og har en MSc grad innen fiskepatologi fra University of Stirling. Jobbet lenge som diagnostiker og forsker på marin oppdrettsfisk ved Veterinærinstituttet i Bergen. Han har senere jobbet innen farmasi og i fiskeoppdrettsindustrien, der han har hatt en spesiell interesse for samspillet mellom bedriftsøkonomi, produktkvalitet, fiskehelse og god velferd. I perioden 2012-14 ledet Hogne det nasjonale prosjektet «Tap av laksefisk i sjø» for Mattilsynet. Han jobber nå som uavhengig rådgiver med hovedfokus på fiskevelferd og landbasert fiskeoppdrett.

Jenny Mattisson har doktorgrad i Viltøkologi fra Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) og har jobbet som forsker på Norsk Institutt for naturforskning (NINA) siden 2011. Hunn har bred erfaring fra feltbasert forsking på ville dyr, framfor alt fra forsking på rovdyr og rovfugl.

Kathrine A. Ryeng er veterinær og jobber som forsker ved Havforskningsinstituttet, avd. Tromsø, hvor hovedoppgavene er forskning og rådgivning knyttet til dyrevelferd hos sjøpattedyr i forbindelse med ulike menneskeskapte påvirkninger. I sin doktorgrad satte hun fokus på «Reduction», en av de tre R-ene, gjennom utvikling av et nytt forsøksdesign. Hun har også arbeidet med regelverksutvikling på dyrevelferdsområdet, herunder regelverk om forsøksdyr.

Kristine Eraker Aasland Hansen er veterinær og har jobbet som universitetslektor ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) i 12 år. Der har hun hatt to perioder som personell med særskilt kontrollansvar (PMSK) og har hatt ansvaret for undervisning i forsøksdyrlære for dyrepleierstudenter, veterinærstudenter, teknikere og forskere. Hun jobbet også med universitetets Treningsklinikk med alternativer. I dag jobber hun som pedagogisk rådgiver ved Læringssenteret på BI.

Susanna Lybæk er zoolog og fagrådgiver i Dyrevernalliansen. Hun var varamedlem til Forsøksdyrutvalget fra 2013-2015, og er i dag styremedlem i Norecopa. Hun underviser i forsøksdyrlære ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU).

Sekretær Anette Bjaaland Raa, Mattilsynet

Replacement, Reduction, Refinement

3R prinsippene (Replacement, Reduction, and Refinement) ble først publisert av W.M.L. Russell og R.L. Burch i boka «The Principles of Humane Experimental Technique" fra 1959 som et rammeverk for mer humane dyreforsøk. Siden da har disse prinsippene blitt innbakt i nasjonal og internasjonal lovgivining, samt i kravene til organisasjoner som finansierer forskning.

I den norske **forskriften for bruk av dyr i forsøk (FOR-015-06-18-76**) som trådte i kraft i 2015 er 3R prinsippene gjeldene:

§ 9.Erstatning, reduksjon og forbedring

- Levende dyr skal ikke brukes i forsøk hvis formålet kan oppnås ved å erstatte slik bruk med alternative metoder eller teststrategier (REPLACEMENT).
- Det skal ikke brukes flere dyr i et forsøk enn det som er nødvendig for å oppnå formålet med forsøket (REDUCTION).
- Forsøksmetodene skal stadig forbedres for å unngå, forebygge, fjerne eller minimalisere enhver mulig smerte, frykt, varig skade eller annen belastning for dyrene. Kravet om forbedring gjelder også avl, hold og stell av dyrene (REFINEMENT).

§ 11.Metoder, teststrategier og endepunkter

- Levende dyr skal ikke brukes i forsøk hvis det er påbudt eller tillatt etter annet regelverk å benytte en annen metode eller teststrategi for å oppnå formålet (REPLACEMENT).
- Forsøksmetodene og teststrategiene skal innebære bruk av (a) så få dyr som mulig (REDUCTION), (b) bruk av dyr med minst mulig evne til å oppleve smerte, frykt og annen belastning, og til å få varig skade, (c) at dyrene påføres minst mulig smerte, frykt, varig skade og annen belastning og (d) størst mulig sannsynlighet for pålitelige resultater (REFINEMENT).
- Døden skal så langt det er mulig ikke være endepunkt for forsøket. Det skal i stedet benyttes tidlige og humane endepunkter. Hvis døden er uunngåelig som endepunkt, skal forsøket være utformet slik at (a) så få dyr som mulig dør,(b) varigheten og intensiteten av belastningen reduseres mest mulig og (c) en smertefri død sikres så langt det er mulig.

Bruke av forsøksdyr i Norge

I 2020 var det 83 virksomheter med egne forsøksdyravdelinger i Norge, hvor dyr holdes og brukes til forskning og undervisning. I tillegg gjøres det forsøk med ville dyr i felt. I 2020 ble tilsammen rapportert 2 282 710 dyr brukt i godkjente dyreforsøk (Tabell 1). Av disse var hele 97% fisk (2 213 101), hvorav laks utgjorde den klart største gruppen (1 701 347 individer). Fisk dekker et stort forskningsområde innen akvakultur-, bestands-, biomedisinsk- og basalforskning. Av pattedyrene ble det brukt flest mus (50 222 individer) og rotter (3 355). Mus og rotter brukes mest i medisinsk grunnforskning relatert til humane sykdommer, som for eksempel genetisk modifiserte mus som brukes i kreftforskning og annen medisinsk forskning. Vel 3,5% av forsøksdyrene (75 113 fisk, 1332 mus og 283 rotter) ble i 2020 rapportert brukt i forsøk som kunne gi betydelig (severe) smerte, frykt eller annen belastning (Tabell 1).

Årsrapportene fra forsøksdyrforvaltningen i Mattilsynet viser et økende forbruk av mus og en nedgang i bruk av rotter som forsøksdyr det siste tiåret. Dette skyldes økende tilgang på genredigerte mus som nyttige modellorganismer for ulike menneskesykdommer. Genredigerte zebrafisk er også modellorganismer som i økende grad tas i bruk. Den store og mer varierende bruken av fisk skyldes hovedsakelig forskning som kan gi økt kunnskap om oppdrettsfiskenens biologi og mestring av forholdene i oppdrettsanleggene og ny teknologi, samt testing av nye vaksiner og medisiner. Rognkjeks og berggylt blir oppdrettet for bruk som rensefisk i laksemerdene og var henholdsvis det nest mest og fjerde mest brukte forsøksdyret i 2020.

Det gjøres også studier av et stort antall arter ville dyr, som ofte medfører fangst,håndtering og merking av disse. Disse forsøkene blir likevel regnet som mildt eller moderat belastende forsøk og bruker relativt få pattedyr og fugler, men et forholdsvis stort antall fisk. Det utføres også en del såkalt «forvaltningsmerking» og merking i forbindelse med overvåking av ville dyr som i dag ikke er søknadspliktig og blir derfor ikke rapportert som forsøksdyr. Det ringmerkes for eksempel rundt en kvart million fugler hvert år. Også såkalte «overskuddsdyr» som holdes i forsøksdyravdelingene men ikke blir brukt i forsøk rapporteres ikke som forsøksdyr. Også i akvakulturnæringen blir et stort antall fisk brukt i tester av ny eller modifisert teknologi, noe som ikke er søknadspliktig i dag. Det er derfor en del mørketall når det gjelder omfanget av bruken av dyr til vitenskapelige formål.

Forsøksdyrlovverket

Forsøksdyrvirksomhet i Norge er regulert gjennom *Forskrift om bruk av dyr i forsøk* fra 2015. Forskriften er hjemlet i *Lov om dyrevelferd* (2009) og implementerer EUs forsøksdyrdirektiv (*Direktiv 2010/63/EU av 22. september 2010 om beskyttelse av dyr brukt til vitenskapelige formål*) i norsk rett. Forskriftens formål er å bidra til å begrense bruken av dyr til vitenskapelige og utdanningsmessige formål, fremme god velferd og respekt for dyr som brukes til slike formål, og bidra til at dyrene ikke utsettes for unødige belastninger. Forskriften er basert på prinsippet om de 3R-er: Det er ikke tillatt å benytte dyr i forsøk dersom man kan oppnå tilsvarende kunnskap uten bruk av dyr. Det skal alltid benyttes så få dyr som mulig, og forsøket skal alltid utføres slik at dyrevelferden er best mulig ivaretatt**.**

Forskriften inneholder en rekke bestemmelser for å sikre forsøksdyrenes velferd og stiller kompetansekrav til personale som planlegger eller utfører dyreforsøk samt til personell som steller og håndterer dyr. Forskriften har en rekke vedlegg som gir detaljerte bestemmelser for innholdet i søknader, klassifisering av forsøk etter belastningsgrad, avlivningsmetoder, utdanningskrav, krav til hold av dyr m.m.

Forsøksdyrforvaltningen

Forsøksdyrforskriften stiller krav om godkjenning av bl.a oppdrettere, brukere, formidlere, lokaler og selve forsøkene. Alle som skal bruke dyr i forsøk må i forkant innhente tillatelse. Godkjenninger og tillatelser gis av Mattilsynet. Som retningsgivende for sitt arbeid forholder tilsynet seg til *instruks for Mattilsynets forvaltning av forsøksdyr.* Søknader om godkjenning av forsøk ekspederes elektronisk via forsøksdyr-forvaltningens tilsyns- og søknadssystem (FOTS). Søknadene skal fylles ut av den som er ansvarlig for forsøkene. Mattilsynet behandler søknadene fortløpende. Mattilsynet foretar anmeldte og uanmeldte inspeksjoner av forsøksdyrvirksomheter og enkeltprosjekter.

Tabell 1. Innrapportert antall forsøksdyr brukt i Norge i 2020 av ulike arter/artsgrupper fordelt på alvorlighetsgrad av smerte, lidelse, ubehag og varig skade som var forventet å bli erfart av dyrene under forsøkene. «Non recovery» er dyr som blir bedøvet og ikke våkner opp igjen, mens kategorien «severe» blir utsatt for alvorlig lidelse (Kilde: Mattilsynet)

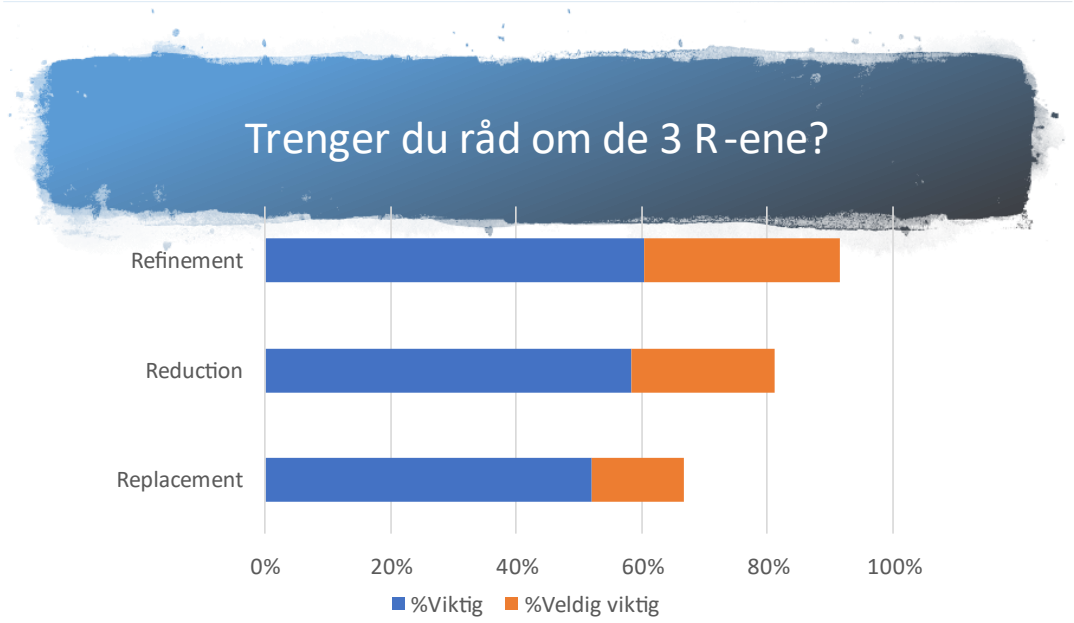
FISK	**Non recovrey**	**Mild**	**Moderate**	**Severe**	**SUM**
Atlantisk laks (*Salmo salar*)	5 520	1 506 296	137 831	51 700	1 701 347
Rognkjeks (*Cyclopterus lumpus*)		119 949	40 082	1 337	161 368
Torsk (*Gadus morhua*)	18	567	100 802	47	101 434
Berggylt *(Labrus bergylta*)		305	81 000		81 305
Makrell (*Scomber combrus*)			48 970		48 970
Sild (*Clupea harengus*)			38 983		38 983
Zebra fish (*Danio rerio*)	11 744	8 072	4 176	14 875	38 867
Regnbueørret (*Oncorhunchus mykiss*)		1 163	1 470	6 877	9 510
Andre fiskearter fiskearter (19 arter)	175	23 288	7 577	277	31 317
SUM	**17 457**	**1 659 640**	**460 891**	**75 113**	**2 213 101**
PATTEDYR	**Non recovrey**	**Mild**	**Moderate**	**Severe**	**SUM**
Mus (*Mus musculus*)	6416	23000	19474	1332	50222
Rotter(*Rattus norvegicus*)	1096	740	1236	283	3355
Sauer (*Ovis aries*)	3	733			736
Griser (*Sus scrofa domesticus*)	475	221			696
Andre gnagere (6 arter)		534	34		568
Andre ville pattedyr enn rovdyr og gnagere (16 arter)		300	241		541
Marsvin (*Cavia porcellus*)		296			296
Hunder (*Canis familiaris*)	10	191			201
Rovdyr (brunbjørn, ulv, fjellrev, isbjørn)		121	4		125
Hest, esel, muldyr (Equidae)		59			59
Hamstere (*Mesocrietus auratu* s)		15			15
Kveg (*Bos primigenius*)		9	5		14
Kaniner (*Oryctolagus cuniculus*)		8			8
SUM	**8 000**	**26 227**	**20 994**	**1 615**	**56 836**
FUGLER	**Non recovrey**	**Mild**	**Moderate**	**Severe**	**SUM**
Ville fugler (53 arter)		9440	1995		11435
Høns (**Gallus gallus domesticus**)	62	1236			1298
	62	**10 676**	**1 995**	**0**	**12 733**
Frosk		**13**			**13**
Reptiler		**9**	**18**		**27**
Totalsum	**25 519**	**1 696 565**	**483 898**	**76 728**	**2 282 710**

Dyrevelferdsenhetene

Alle som oppdretter, formidler eller bruker forsøksdyr er gjennom forsøksdyrforskriftens § 26 pålagt å ha en egen dyrevelferdsenhet. Dyrevelferdsenhetene består som minimum av en person med særskilt kontrollansvar (PMSK, jfr § 25) og et medlem med relevant vitenskapelig kompetanse, men de fleste enhetene har flere medlemmer. Dyrevelferdsenhetens funksjon er bl.a. å gi personer som arbeider med dyrene råd om dyrevelferd knyttet til anskaffelse, oppstalling, stell og bruk samt råd om etterlevelse av de 3R-er og informasjon om den tekniske og vitenskapelige utviklingen innen disse. Dyrevelferdsenheten har ytterligere oppgaver som å utarbeide og revidere rutiner for overvåkning, rapportering og oppfølging av dyrevelferd og følge utviklingen og resultatene av forsøk med fokus på forsøkenes innvirkning på dyrene.

Hva ønsker dyrevelferdsenhetene råd om?

Forsøksdyrkomitéen gjennomførte i 2020 en spørreundersøkelse til alle norske dyrevelferdsenheter hvor vi ville kartlegge hvilke behov for råd og informasjon de ønsket fra oss. Vi mottok 48 svar fra de 117 spurte representantene. Av disse jobbet mange med fisk, men også personer som jobbet med de fleste typer forsøksdyr var representert. Nærmere 80 % syntes det var viktig eller veldig viktig å få råd om bruk av dyr til forskningsformål, og nesten 50 % ønsker råd om hold og stell av forsøksdyr. Under 20 % ønsket råd om anskaffelse og oppdrett av forsøksdyr.

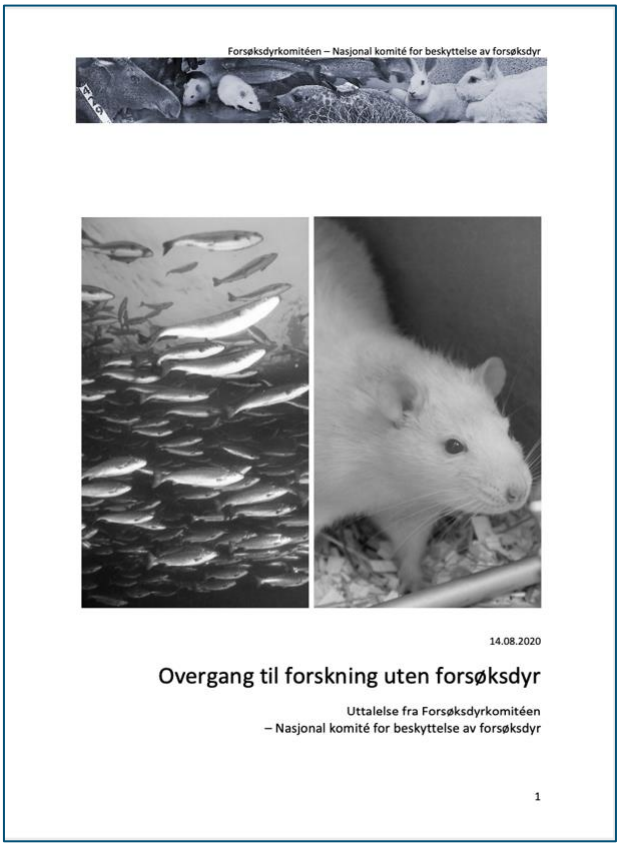
Det var svært stort behov for å få råd om beste praksis (96 %), og om de tre R-ene, med "Refinement" på topp (91 %), etterfulgt av "Reduction" (81 %) og "Replacement" (63 %). Andre behov var hjelp til å kvalitetssikre søknader (87 %) og eksempler på gode forsøksdyrsøknader (83 %), samt informasjon om viktige kommende kurs og konferanser (83 %).

Av de som svarte ønsket 75 % også at det ble tilrettelagt for fysiske møter hvor de som jobbet i dyrevelferdsenhetene kunne utveksle erfaringer og lære av hverandre. Mer enn halvparten hadde ønske om digitale kommunikasjonsplattformer mellom de ulike dyrevelferdsenhetene, komitéen og forvaltningen, og en "ofte stilte spørsmål" svarside på komitéens nettsider.

Den konsensusplattformen for å fremme de tre R-er, Norecopa, er i dag en viktig informasjonskilde for dyrevelferdsenhetene, og mer enn halvparten av representantene svarte at informasjon fra Norecopa om de tre R-ene, design av dyreforsøk, opplæring og trening, gjennomføring og rapportering, lovgivning og alternativ til dyreforsøk, var viktig.

Uttalelse til LMD august 2020 om «Overgang til forskning uten forsøksdyr»

Forsøksdyrkomitéen anbefalte i en uttalelse til LMD i august 2020 at det tas initiativ til en norsk offentlig utredning (NOU) som kan drøfte muligheter for å begrense bruken av dyreforsøk i Norge til fordel for forskning uten forsøksdyr gjennom økt bruk av forskningsmetoder som ikke krever bruk av dyr. I tillegg anbefalte komitéen opprettelsen av et nasjonalt, statlig finansiert 3R-senter som vil kunne spille en nøkkelrolle i overgangen.

Eneste skandinaviske land uten 3R-senter

Til tross for politiske mål om å begrense bruken av forsøksdyr, brukes det et høyt antall dyr i forsøk i Norge sammenlignet med andre europeiske land. Norge er det eneste skandinaviske landet som ikke har et uavhengig 3R-senter med langsiktig, statlig finansiering for å koordinere innsatsen for alternativer til dyreforsøk.

Forsøksdyrkomitéen har gjennomgått uttalelsen «Transition to non-animal research» skrevet av den nasjonale komitéen for beskyttelse av dyr brukt for vitenskapelige formål i Nederland (Nationaal Comité advies dierproevenbeleid, NCad). På bakgrunn av denne gjennomgangen, samt informasjon om særnorske forhold, har Forsøksdyrkomitéen dannet betraktninger og anbefalinger om hvordan målet om å begrense bruken av forsøksdyr i Norge kan nås. Uttalelsen er sendt til landbruks- og matminister Olaug Vervik Bollestad i august 2020.

I uttalelsen anbefaler Forsøksdyrkomitéen at det tas initiativ til en norsk offentlig utredning (NOU) som kan kartlegge potensialet for en overgang til forskning uten forsøksdyr, formulere tydelige målsetninger, og fremstille en konkret plan for overgangen. I tillegg anbefaler komitéen opprettelsen av et nasjonalt, statlig finansiert 3R-senter som vil kunne koordinere innsats fra alle involverte aktører og fremskynde utviklingen av alternativer til dyreforsøk gjennom et tilknyttet forsknings- og utviklingsfond. Forsøksdyrkomitéen håper at myndighetene nå følger disse oppfordringer og at også Norge blir mer proaktive og lager et veikart for å utvikle og ta i bruk alternativer til dyreforsøk og reduserer bruken av forsøksdyr og belastningen på dyrene som blir brukt. Uttalelsen kan lastes ned på våre nettsider.

Ekskursjon til Havforskningsinstituttets forskningsstasjon 27. mai 2019

I 2019 var mer enn 98 % av de vel 4 millioner dyrene som ble brukt i godkjente forsøk fisk, så hold og bruk av fisk som forsøksdyr er et viktig tema. Forsøksdyrkomitéens første ekskursjon gikk derfor til Havforskningsinstituttets (HI) forskningsstasjon i Austevoll i mai 2019.

Stasjonen driver en stor dyrevelferdsenhet som gjennomfører forsøk med laks, kveite, torsk, hyse, ål, mm. Stasjonen har arbeidet med utvikling av metoder for oppdrett av marin fisk, som torsk og kveite, siden 1970 tallet, og de var også sentrale i å i utvikle oppdretts-metoder av berggylt som rensefisk. De produserer egen forsøksfisk av torsk, kveite, rødspette, hyse, rognkjeks, og berggylt, og holder fisk fra larvestadiet som kan leve bare noen dager til kjønnsmoden stamfisk som lever i stamfiskekarene i mange år. På stasjonen foregår det grunnleggende forskning på reproduksjonsbiologi, oppdrettsmetodikk, dyrevelferd, rensefisk, effekter av oljeforurensing, seismikk, havforsuring, mm. Komitéen fikk se på forsøksfisk fra noen få millimeter store berggyltlarver til gamle stamkveiter på over 100 kg, og ble vist rundt og orientert om driften av enheten av PMSK Stig Ove Utskot. Fra HI sin sentrale dyrevelferdsenhet deltok også leder Nina Sandlund og forsker Keno Ferter som arbeider med villfisk. Etter omvisningen ble det diskutert ulike problemstillinger rundt hold og bruk av fisk som forsøksdyr, og dilemmaer PMSK-ene står i. Tema som ble diskutert var:

- Utfordringer i forhold til «fiskeforsøksdesign» pga store individuelle forskjeller blant forsøksfiskene, noe som fører til behov for et større antall dyr i forsøkene.
- Fisk vurderes fortsatt annerledes enn pattedyrforsøk, selv om de er underlagt samme grad av beskyttelse i lovverket.
- Når skal forsøk avsluttes? Hvordan definere humane endepunkt? PMSK burde komme mer på banen. Forsøk må kunne avsluttes selv om man ikke finner svarene man leter etter. Flere pilotforsøk bør gjennomføres før en designer større forsøk med mange forsøksdyr.
- Det er en ttfordringer for ikke-søknadspliktige forsøk at tidskriftene ofte krever FOTS ID for å publisere forsøkene.
- Kost-nytteverdi? Hvor går grensen for hva som skal tillates med tanke på nytteverdi for samfunnet. Kan komitéen endre holdninger?
- Når er forsøksfisk en fisk i forsøk? Rapportering av overskuddsdyr. Store mørketall.

Nettmøter med Dyrevelferdsenhetene 2020

I 2020 hadde Forsøksdyrkomitéen planlagt et fagseminar for dyrevelferdsenhetene i Norge, men dette lot seg ikke gjennomføre pga Covid-19-pandemien. Til erstatning arrangerte komitéen istedenfor tre nettmøter for dyrevelferdsenhetene som jobber med henholdsvis gnagere, fisk og vilt. Hvert møte hadde en kort orientering om komitéens arbeid og medlemmer og et foredrag fra en av dyrevelferdsenhetene om organisering og aktuelle problemstillinger de jobbet med, samt et fra Norecopa om deres arbeid og nettsider.

Nettmøte for dyrevelferdsenheter som jobber med gnagere:
Tirsdag 03.11.20 kl.10-11.30.
42 deltakere
19 kommentarer/spørsmål
Hovedtema i diskusjonen dreide seg om score-skjemaer.

Nettmøte for dyrevelferdsenheter som jobber med ville dyr / feltforsøk:
Onsdag 04.11.20 kl.10-11.30.
27 deltakere
29 kommentarer/spørsmål
Hovedtema i diskusjonen dreide seg om utfordringer rundt kurs og opplæring til feltforsøk.

Nettmøte for dyrevelferdsenheter som jobber med fisk:
Tirsdag 10.11.20 kl.10-11.30.
51 deltakere
31 kommentarer/spørsmål
Hovedtema i diskusjonen dreide seg om mangel på alternativer til forsøk med fisk og uklarheter rundt reglene rundt søknader om merking av fisk.

Nettmøte med dyrevelferdsenhetene som jobber med gnagere - 3.11.20

Leder for Forsøksdyrkomitéen, Tore S Kristiansen, orienterte først kort om Forsøksdyrkomitéens arbeid og komitéens medlemmer presenterte seg. Deretter fortalte Aurora Brønstad, forsker ved Dyreavdelingen ved Universitetet i Bergen om deres arbeidsmetoder og organisering, og aktuelle problemstillinger rundt forsøk med gnagere. Etterpå fortalte Adrian Smith om Norecopas arbeid og informasjon på deres nettsider som var relevant for de som jobbet med gangere.

Deretter kunne tilhørerne stille skriftlige spørsmål til komitéen og foredragsholderne via nettet. Det kom opp en del spørsmål om scoringsskjemaer for velferdsstatus under forsøkene. Det er tydelig at dette er et tema som dyrevelferdsenhetene bruker en del tid på og Forsøksdyrkomitéen har derfor laget en informasjonspakke på til dyrevelferdsenhetene på våre nettsider for å informere og bedre kunnskapen rundt dette.

Informasjonspakka inneholder viktig informasjon om:

- Hva er scoringsskjema og hvorfor vi bruker det?
- Hva er HEP (humane endepunkter)?
- Hvordan lage et scoringsskjema?
- Eksempler på scoringsskjema.

Nettmøte med dyrevelferdsenhetene som jobber med viltlevende dyr i feltforsøk - 04.11.20.

Leder for Forsøksdyrkomitéen Tore S. Kristiansen orienterte om Forsøksdyrkomitéens arbeid og komitéens medlemmer presenterte seg. Andrea Miller, veterinær og daværende leder av den sentrale dyrevelferdsenheten ved NINA, fortalte hvordan enheten er organisert og arbeider, samt hvordan de etterlever kravene til teoretisk og praktisk kompetanse i hht forsøksdyrforskriften. Deretter fortalte Adrian Smith om Norecopas arbeid og informasjon på deres nettsider relevant for de som jobbet med vilt og feltforsøk.

Deretter kunne tilhørerne stille skriftlige spørsmål til komitéen og foredragholderne via nettet. På møtet kom det opp spørsmål blant annet om forvaltningsmerking og problematikk rundt hva som er tilstrekkelig kompetanse for å utføre dyreforsøk og hvordan dette skal dokumenteres. Noen etterlyste bedre opplæring innen dyrearter / fagområder som relativt få forsker på, herunder produksjonsdyr og rein. Videre snakket vi om 3R knyttet til feltforsøk med vilt. Vi har samlet noen av spørsmålene med svar på vår nettsider.

Nettmøte med dyrevelferdsenhetene som jobber med fiskeforsøk - 10.11.20.

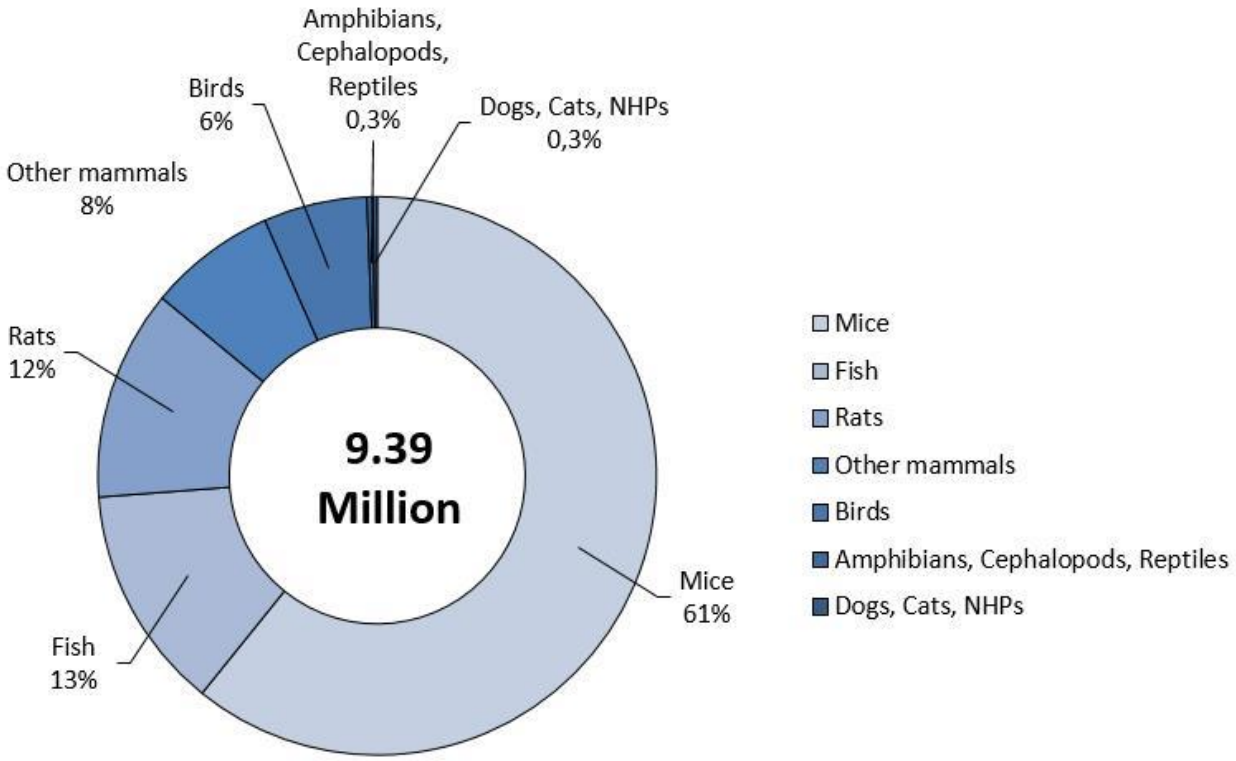

Leder for Forsøksdyrkomitéen, Tore S. Kristiansen, orienterte om Forsøksdyrkomitéens arbeid og komitéens medlemmer presenterte seg. Nina Sandlund, veterinær og leder av den sentrale dyrevelferdsenheten ved Havforskningsinstiuttet, fortalte hvordan enheten er organisert og arbeider, samt hvordan de etterlever kravene til teoretisk og praktisk kompetanse i hht forsøksdyrforskriften, samt aktuelle problemstillinger rundt fiskeforsøk. Deretter fortalte leder av Norecopa, Adrian Smith, om deres arbeid og om informasjon på deres nettsider relevant for de som jobbet med fiskeforsøk.

Deretter kunne tilhørerne stille skriftlige spørsmål til komitéen og foredragsholderne via nettet. På møtet kom det mange spørsmål om merking av fisk, med vekt på spørsmål omkring hva som er søknadspliktig og ikke. Kriterier for humane endepunkter i fiskeforsøk ble diskutert, det samme gjelder hvilke alternativer til dyreforsøk som er tilgjengelige på fisk. Vi fikk en avklaring på at fisk som villfanges og avlives for prøvetaking ikke krever søknad etter regelverket. Vi har samlet noen av spørsmålene med svar på vår nettside.

ENCN - Europeisk samarbeid

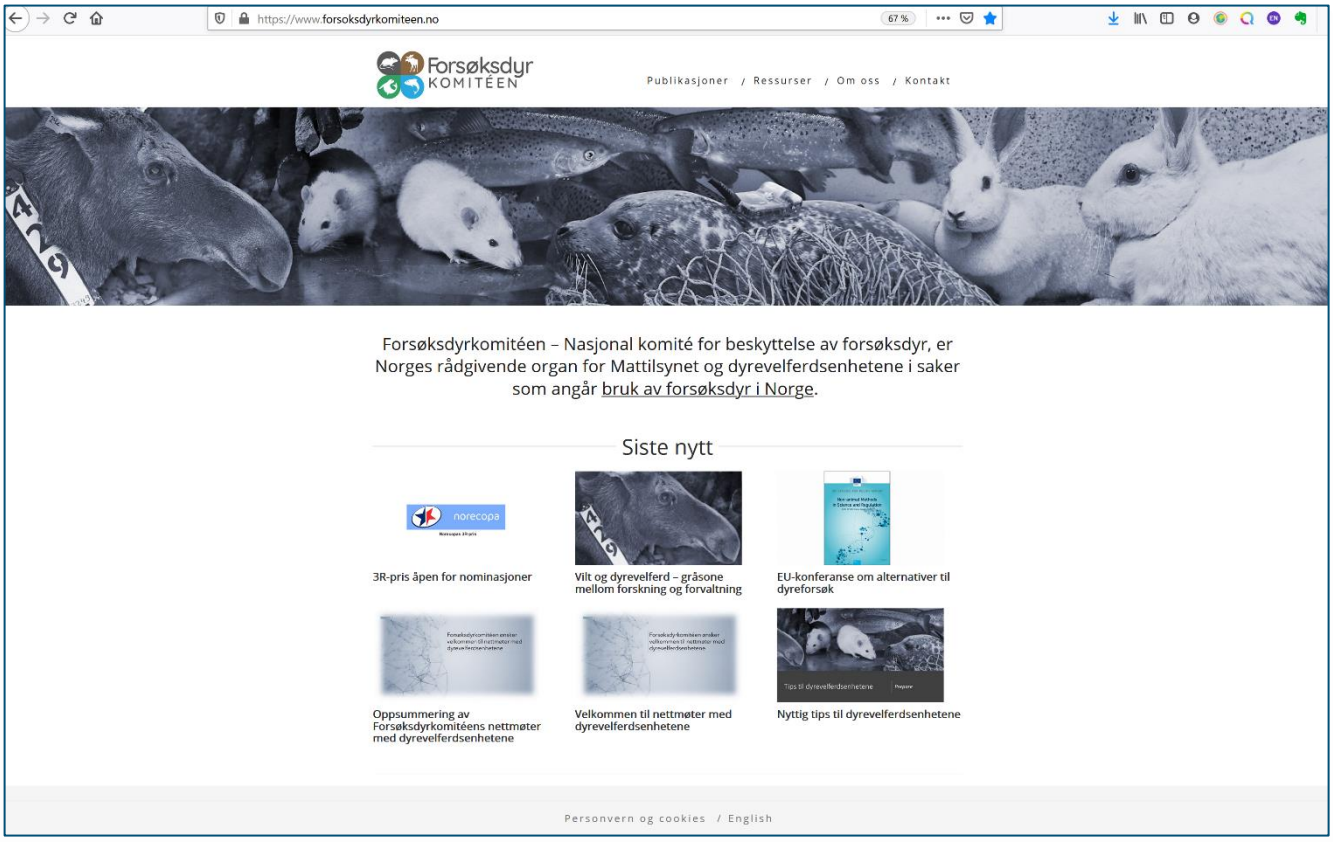
ENCN står for European National Committee Network og inkluderer representanter fra alle nasjonale komitéer i EU, samt Norge. Nettverket har som mål å ha to årlige møter, og representanter for Forsøksdyrkomitéen deltok for første gang på møtet i Stockholm i februar 2019. På grunn av Covid-19-pandemien ble de planlagte samlingene avlyst i 2020. I 2021 arrangerte den tyske nasjonale komitéen et europeisk møte som nettmøte i 25-26 mars. Målet med nettverket er å skape en samarbeidsplattform for de nasjonale komitéene for å utveksle råd, informasjon og beste praksis. Dette følger av EU-Direktivet som sier at medlemslandene skal etterstrebe lik oppfølging av direktivet og lik behandling av søknader om bruk av forsøksdyr. Nettverket har også et fellesområde på databasen CIRCABC tilrettelagt av EU-kommisjonen hvor de nasjonale komiteene kan laste opp rapporter og annen informasjon. Komitéene har også et årlig møte med EU-kommisjonen.

Bruk av forsøksdyr i EU i 2019
https://ec.europa.eu/environment/chemicals/lab_animals/reports_en.htm
Se også forsøksdyrkomiteens nettsider – www.forsøksdyrkomiten.no

www.forsøksdyrkomiteen.no

Våre nettsider inneholder informasjon om komitéens arbeid og ulike tips til forsøksdyrenhetene, og er vår viktigste kontaktflate med dyrevelferdsenhetene. Vi legger også ut lenker til viktig informasjon for alle som arbeider med forsøksdyr.

Vi oppfordrer alle til å sende oss tips og informasjon, historier fra forsøksdyrvirksomhetene, spørsmål og tema det er ønskelig med mer informasjon om. Vi har også opprettet en «Spørsmål og Svar-side» hvor vi legger ut nye spørsmål og svar fortløpende.

Forsøksdyrkomitéens møter og saker 2019-20

Deltakere (komitéens medlemmer):

1. Tore S Kristiansen (leder, 4 år)
2. Espen Engh (4 år)
3. Grete Bæverfjord (4 år)
4. Susanna Lybæk (4 år)
5. Hogne Bleie (2+4 år)
6. Kathrine Ryeng (2+4år)
7. Kristine Hansen (2+4 år)
8. Jenny Mattisson (3år) (første møte 21.11.19)

- Sekretær: Anette Bjaaland Raa, Mattilsynet

10.04.19 Oppstartsmøte, Mattilsynet, Adamstua, Oslo

- Ole Aamodt, leder region Vest, Mattilsynet, ønsket velkommen til første fysiske møte. Alle utnevnte stillte på møtet, med unntak en som hadde trukket seg.
- Aamodt informerte om komitéens rolle og mandat, og at MT hadde fått tildelt sekretæriatsfunksjonen for komitéen, og videre om hvordan forsøkdyksdyrforvaltningen (Competent Authority) arbeider med godkjenning av dyreforsøk og oppfølging av regelverket.
- Gruppen diskuterte hvordan komitéen bør arbeide med prinsippsaker og fungere som rådgivende organ opp mot de ulike dyrevelferdsenhetene og bidra stort med å fremme 3 R-er. Samt arbeide opp mot andre EU lands komitéer. Henvendelser er det ønskelig at skal gå til sekretariatet og så videre ut til komitéens medlemmer.
- Komitéen ønsket oversikt over eksperter/spesialister som det er mulig å benytte for rådgivning – fikk liste fra MT.
- Komitéen ønsker tilgjengelig oversikt over dyrevelferds-enheter gjennom sekretariatet, samt mulighet for tilgang til tilsynsrapporter.
- Komitéen ønsker egen epost.
- Budsjett: Aamodt presenterte økonomiske rammer for komitéen og forslag til budsjett. September er vanligvis frist for innsendelse av budsjett forslag for kommende år fra Mattilsynet.
- Årlig møte med team forsøksdyr (CA)
    - Presentasjon av team forsøksdyr og kart over godkjente virksomheter ved Ole Aamodt
    - Heidi Bugge, Gunvor Knudsen, Johanne Holmen fra Team forsøksdyr (CA) Aktuelle utfordringer omkring forsøksdyr i Norge. Problemstillinger rundt merking og varighet av forsøk med viltlevende dyr, forsknig eller forvaltningsmerking, testing av ny teknologi, zebrafisk, humane endepunkter, avl av genmodifiserte muselinjer – etikk og statistikk.
- Rapport fra deltagelse på møte med andre europeiske nasjonale komitéer i Brussel (18.11.18) og Stockholm (14-15.03.19) ved Susanna Lybæk og Kristine Hansen.
- Arbeidsplan for 2019
    - Informasjonsarbeid – profilering av komitéen; Mer info om Harm-Benefit vurderinge inviterer Aurora Brønstad til neste møte; Samarbeid med Norecopa,- invitere Adrian

Smith til neste møte. Erfaringsutveksling med andre Ncer – invitere repr. Fra nederlansk NC.

27.05.19 Ekskursjon Austevoll Havbrukstasjon (se side 11)

28.05.19 Møte, Mattilsynet Bergen

(alle medlemmer tilstede, pluss sekretær, untatt Engh)

- Samtale med Dag Atle Tuft fra forsøksdyrforvaltningen i Bergen.
- Møte med Aurora Brønstad, Dyrevelferdsenheten UiB, Presenasjon om Harm-Benefit analyser, Severity Assessment, Humane Endpoints, og AALAS-Felasa WG.
- Samarbeid med NORECOPA. Presentasjon nettsider og organisasjon ved av leder Adrian Smith.
- Oppsummering om erfaringer fra ekskursjon og diskusjon om behov for holdningsendring og komitéens rolle for å få til dette.
- Råd til CA: Merking av villsmolt. Behov for systematisk metode for å se på balansen mellom velferd og vitenskapelig verdi (harm-benefit). Komitéen vil delegere ulike saker til enkelt medlemmer i NK som innhenter uttalelser fra eksperter. Komitéen skal beskytte forsøksdyrene ikke forskerne.
- Arbedsplan for året:
    - Nettsider. Har fått tilbud fra person som kan lage oppsettet for nettsider. Må lage budsjett for nettsidene.
    - Deltagelse på europeiske møter. Skaffe oversikt over møter, kurs, etc.
    - Utarbeide utkast til prioriterte arbeidsområder
    - Invitere den nederlanske NC
    - Arbeidmetoder og verktøy – behov for nettbasert arkivområde.
- Budsjett, økonomi, administrasjon:
    - Ønsker oversikt over forbruk
    - Post for drift av nettside i budsjett

03.09.19 Møte, Mattilsynet, Bergen

(alle medlemmer tilstede, pluss sekretær)

- Komitéearbeid- arbeidsfordeling og drift.
- Nederlands Nasjonale Komitée – orientering (via Skype) fra Dr. Wim de Leeuw Informerte om NCad, medlemmer, oppgaver, hva de har levert og hvordan de arbeider.
- Komitéens arbeid – veien videre:
    - Prioriteringer
    - Lage questback til brukere – trenger PMSK liste
    - Oppdatering på overgang til forsøksdyrfri forskning – rapport fra NCAD Nederland
    - Oppbygging og drift av nettsiden
- Budsjett og administrasjon:
    - Budsjettjusteringer og økonomi til deltagelse i Europeiske møter, ekskursjon til forsøksdyrenheter og fire fysiske møter i året
- Nytt medlem – komitéen mangler et medlem og leder har ettespurt nytt medlem til komitéen.

27.11.19.Møte, Mattilsynet, Adamstua, Oslo

(alle medlemmer, pluss sekretær, tilstede, untatt Engh og Mattisson)

- Jenny Mattisson fra Nina var nylig utnevnt av LMD som ny representant i komitéen.
- Gjennomgang av resultater fra spørreundersøkelse til dyrevelferdsenhetene om hva de ønsket informasjon og råd om. (se egen sak i årsrapporten). Adrian Smith, fra Norecopa, deltok i diskusjonen. Forslag om nasjonalt seminar i 2020.
- Gjennomgang av nettsider med utvikler Elin Reitehaug.
- Forvaltningstøtte: Gjennomgang av utkast til veileder fra Mattilsynet. NK gir tilbakemelding
- Vera Rodas fra CA (Team forsøksdyr) diskuterte klagesak og ba om uttalelse. NK lager uttalelse.
- Budsjett: gjennomgang av status forbruk.

30.01.20 Møte, Mattilsynet, Adamstua Oslo

(alle medlemmer tilstede, pluss sekretær)

- Årlig møte med forsøksdyrforvaltningen, Team forsøksdyr. Tema: harm-benefit, merking av dyr, andre aktuelle utfordringer.
- Planlegging av seminar for dyrevelferdsenhetene i juni 2020.
- Gjennomgang av rapport på overgang til forsøksdyrfri forskning fra den nederlandske NC. Vedtak om utarbeidelse av uttalelse fra komitéen basert på denne og arbeidsgruppe nedsatt for utarbeidelse av forslag til neste møte.
- Planlegging av nettside og innhold.

27.04.20 Nettmøte

(alle medlemmer pluss sekretær tilstede, untatt Bleie, Engh, Ryeng)

- Utsettelse av seminar med dyrevelferdsenhetene til høsten pga Covid-19 situasjonen.
- Status på utalelse om forsøksdyrfri forskning. Første versjon klar før neste møte.
- Oppfølging av komitéens generelle uttalelse til klagesak
- Nettsidene: Legge ut link til andre NC-nettsider

17.06.20 Nettmøte

(alle medlemmer pluss sekretær tilstede)

- Planlegging av seminar med dyrevelferdsenhetene. Samarbeid med Norecopa og evt. Mattilsynet.Vurdere å kombinere digitalt og fysisk møte pga Covid-19. Undersøke mulighetene for teams og streaming.
- Gjennomgang av uttalelsen fra komitéen om forsøksdyrfri forskning og etablering av norsk 3R senter. Inspill tas med og nytt utkast sendes til komitéen.
- Oppfølging av komiteens generelle uttalelse til klagesak.
- Gjennomgang av forslag til mandat med utgangspunk ti Eus forsøkdyr direktiv og arbeidsbeskrivelse for nasjonale komitéer.
- Drift og innhold av nettsider.
- Gjennomgang av årsplan og budsjett – endringer pga Covid-19.
- Vedtak om bruk av Nettmøter og Teams inntil videre.

25.08.20 Nettmøte

(alle medlemmer pluss sekretær tilstede, untatt Bæverfjord)

- Seminar for dyrevelferdsenhetene. Pga av Covid-19 tiltak ble det vedtatt å arrangere tre digitale seminar i november for enheter som jobber med henholdsvis gnagere, vilt og fisk. 1,5-2 timers møte. Korte foredrag og god tid til spørsmål og svar.
- Status for uttalelse om utredning av forsøksdyrfri forskning og norsk 3R senter. Utalelsen var sendt til LMD, NFD og MD. Avventer respons. Uttalelsen var omtalt i Aftenposten. Uttallesen legges ut på nettidene.
- Status på forslag til mandat diskutert og innspill tas hensyn til i neste versjon
- Budsjett – pga begrenset reisevirksomhet og ingen internasjonale møter blir forbruket mindre enn budsjettert i 2020
- Nettmøter og arbeidsmetoder: Det opprettes et Team i Mattilsynet Teams konto for komitéen.

19.11.20 Nettmøte

(alle medlemmer pluss sekretær tilstede)

- Oppsummering etter tre nettseminarer med dyrevelferdsenhetene (se egen sak i årsrapporten). Komitéen har mottat gode tilbakemeldinger, men ønsker å ha en møteform i framtidige møter der en kan ha direkte dialog med deltagerne. Spørsmål og svarfra seminarene legges ut på nettsidene.

14.12.20 Nettmøte

(alle medlemmer pluss sekretær tilstede)

- Oppfølging av nettmøter med forsøksdyrenhetene: spørsmål og svar legges ut på nettsidene.
- Planer for 2021:
    - Oppfølging av uttalelse om forsøksdyrfri forskning avhengig av respons fra LMD
    - Opplæringspakker til dyrevelferdsenhetene til nettsidene
    - Nye nettseminar med dyrevelferdsenhetene, og mulig fysisk seminar til høsten om pandemien er slått ned.
    - To dialogmøter med CA/Team forsøksdyr og ledere i Mattilsynet
        - Forslag til tema: Fisk som forsøksdyr; Smertevoldende forsøk; Ville dyr som forsøksdyr
- Nettsider: Øke ambisjonene om mer levende nettsider - minst en nyhetssak per uke.
- Budsjett 2021: Komitéen har foreslått samme budsjettrammer som i 2020 sendt til MT.
- Årsrapport 2020: Vedtak om å lage årsrapport som dekker 2019-20. Alle bidrar.
- Annen informasjon – Epost til komitéen gjennomgått.

Regnskap 2019-2020

Utgiftene til drift av komitéen ble noe mindre enn budsjettert på grunn av sein oppstart i 2019 og begrensede reiseaktiviteter og internasjonale møter i 2020 pga Covid-19 pandemien. (Tabell 2). I tillegg kommer utgifter til sekretærtjenester fra Mattilsynet.

Tabell 2. Regnskap for Forsøksdyrkomitéen 2021

Kostnader	**2019**	**2020**
Honorar for styrer, råd og utvalg	353 703	368 205
Arbeidsgiveravgift	43 987	51 957
Møter og reiser	74 950	10 350
Andre driftsutgifter	25 894	22 341
	498 533	**452 853**